

**TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A
D'EDUCACIÓ INFANTIL/PRIMÀRIA**

**INTERVENCIÓ PRÀCTICA PER A LA
MILLORA DE LA COHESIÓ GRUPAL
EN ALUMNAT AMB CONDUCTES
DISRUPTIVES DINS L'AULA DE
PRIMÀRIA**

Nom de l'alumne/a: Eva Giménez Parra

Nom del tutor/a de TFG: Jordi Sanahuja Miralles

Àrea de Coneixement: Psicologia Evolutiva

Curs acadèmic: 2019/2020

Índex:

1. Resum	2
2. Justificació de la temàtica triada	3
3. Introducció teòrica	4
4. Metodologia	7
5. Resultats	12
6. Conclusions	15
7. Bibliografia o webgrafia	17
8. Annexos	19

1. RESUM.

En aquest treball el tema principal és la cohesió grupal, punt clau per a crear un correcte clima dins les aules, però cal treballar-la primer amb el grup de classe i, seguidament, amb tota la comunitat educativa que rodeja al nostre alumnat. La convivència entre persones, a més, reforça les relacions entre elles i, les experiències de cadascú són importants per a la creació de vincles d'amistat entre, en aquest cas, en l'alumnat d'una mateixa classe.

Aquest treball presenta una intervenció pràctica per a dur a terme en una aula amb la finalitat de millorar i crear relacions més respectuoses entre companys, d'aquesta manera es fomentarà dins la classe un clima d'acceptació i integració de tot l'alumnat. Es passarà prèviament, un qüestionari sociomètric anomenat "Sociomet" per conèixer les relacions prèvies a l'intervenció de la classe. Seguidament, mitjançant activitats pràctiques, lúdiques i de reflexió aconseguirem que l'alumnat amb conductes disruptives canvie a poc a poc la seua forma d'actuar i que els nens i nenes que siguen rebutjats dins la classe puguen ser integrats per a evitar l'exclusió. La motivació d'aquest alumnat és primordial perquè va lligada als seus interessos i per això es treballarà de manera significativa totes les activitats. L'observació d'alumnat amb conductes més fortes i problemàtiques serà important per veure si l'intervenció resulta efectiva.

Paraules clau: cohesió grupal, clima de classe, conductes disruptives, grups heterogenis.

2. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA TRIADA.

El tema escollit ha sigut la cohesió grupal i la creació de vincles i relacions d'amistat entre companys, els quals tenen unes conductes un tan complicades, i és per això que es vol intentar canviar aquestes conductes per a un bon clima dins la classe. Tot açò per a, posteriorment, treballar de manera correcta i sense cap mena de por a mostrar i reconèixer les emocions pròpies dels companys.

Per una banda, creiem que un bon clima dins les aules aporta beneficis tant per a l'alumnat com per al mestre, i a més per als processos d'ensenyança i aprenentatge. I per algun motiu, creiem que no es té tant en compte aquest tema com es deuria. A més, si dins d'una aula hi ha nens o nenes que tenen conductes disruptives o rebutjats cal treballar amb més necessitat per a crear un clima d'acceptació i sobretot, segur on poder expressar-se sense cap temor.

Per una altra banda, crec que l'estudi sociomètric dins de les aules és interessant, ja que ens mostra el rol que adopta cada membre de la classe amb els seus companys, i la forma en la qual els mestres o tutors han de treballar per a aconseguir una unió d'aula sense cap nen o nena rebutjat per la resta de companys.

A més, l'autora d'aquest TFG es va trobar en les seues pràctiques un grup amb prou conflictes i amb una mala gestió d'aquests. Aquesta situació va fer que l'autora es motivara per l'estudi d'aquests motius i que dissenyara una intervenció pràctica que s'explica a continuació.

3. INTRODUCCIÓ TEÒRICA.

En la psicologia social el terme cohesió fa referència als processos que fan els membres d'un grup per a seguir units. Festinger (1950) defineix cohesió com "el camp total de forces que actuen sobre els membres d'un grup per a pertànyer en ell." Estar dins d'un grup és quasi una necessitat per a les persones, i en les escoles és encara més important, ja que per a no sentir-se exclòs dins d'una aula has de tindre la companyia de qualsevol company.

Quant a cohesió social es refereixen com als processos psicològics responsables de la pertinença d'un individu a un grup social. (Hogg, 1983; Turner, 1981). Dins les aules, els grups socials són molt recomanables, és per açò que, per no excloure a cap nen o nena s'han de tindre relacions socials i emocionals relativament sanes.

Segons Bisquerra (2013) l'educació emocional és un procés educatiu continu i permanent que pretén potenciar el desenvolupament de les competències emocionals i socials tenint com a element principal el desenvolupament humà per a augmentar el benestar social i personal. Per aquesta raó, dins les aules treballar d'aquesta forma ens enfoca cap a la creació de climes segurs, d'acceptació, de confiança i d'igualtat.

Rodas y Plaza (2004) en un treball sobre la Intel·ligència Emocional afirmen que l'ésser humà no sols desenvolupa habilitats lingüístiques i matemàtiques, sinó que en totes les activitats desenvolupa habilitats emocionals. És per aquest motiu que, a les aules s'ha de treballar continguts però sempre lligats de les emocions i sentiments de l'alumnat, i per a aconseguir açò s'ha de crear un ambient dins de les classes on tots els alumnes accepten tant, les emocions pròpies com les de la resta de companys.

Dins les aules, sentir-se físicament i emocionalment segurs, acceptats i valorats són passos imprescindibles per a l'adquisició de l'aprenentatge. (Maslow,1970). Punt que relaciona la motivació de cada persona amb el clima de la classe.

La motivació personal va lligada als interessos i gustos de cadascú, per aquest motiu treballar de manera significativa i sensorial és primordial per a un bon aprenentatge i millora de possibles conductes més negatives. Segons la teoria de l'aprenentatge significatiu d'Ausubel (1983) és important conèixer el que l'individu ja sap per a

relacionar-ho amb allò que es deu aprendre perquè s'adquirisquen en l'estructura cognitiva de manera no arbitrària i permanent.

Com va dir Rousseau (1762) "nosaltres aprenem per mitjà de moltes experiències", és per açò que treballar de la manera més natural i viva com siga possible, és com millor s'adquireixen els ensenyaments a les personalitats i conductes de les persones.

Fins ara, hem parlat de la importància de pertànyer al grup de classe, de la creació d'un bon clima dins d'aquesta per a facilitar l'aprenentatge de l'alumnat, del paper de la motivació personal de cadascú i dels coneixements previs de l'alumnat abans de començar a adquirir-ne de nous. A més de procurar experiències el més natural possibles com el millor mètode d'aprenentatge, per aquest motiu es plantejarà la importància d'un bon clima d'aula.

Per a la creació d'un bon clima dins de les aules on ningú se senta exclòs ni poc acceptat per l'alumnat de la classe, fa falta la participació i acompanyament a aquest alumnat d'una forma equilibrada i equitativa de les persones que formen el context educatiu de cada persona, és a dir, l'equip docent del centre educatiu i les famílies dels respectius xiquets i xiquetes que formen la comunitat educativa de l'escola. La bona formació i aprenentatge d'aquests grups és essencial per a un bon acompanyament.

Segons la teoria ecològica del desenvolupament humà de Bronfenbrenner (1979) en l'educació de les persones, l'escola, la família, els amics i les relacions que puguen tindre els nens i nenes entre ells, influeixen decisivament en aquesta. És per aquest motiu que, per a un bon funcionament dins l'aula s'ha de tindre un mínim nivell d'integració i acceptació tant per part dels propis alumnes, com de les ambdues parts restants ja anomenades anteriorment.

Hi ha estudis on es pot observar la relació existent entre el clima de la comunitat educativa i els progressos acadèmics, educatius i afectius de l'alumnat dels centres escolars (Villa y Villar, 1992).

La convivència amb els altres companys a classe és un factor clau per a la creació d'un clima favorable dins de l'aula. Conviure és compartir i açò reforça la generositat, participació, compromís, motivació i implicació. Mitjançant algunes claus donades pel professorat, per les famílies, per les habilitats socials que es troben dins del currículum

arribarem als climes de tolerància i acceptació a la resta, ja que la convivència implica a la comunitat educativa al complet.

García Bacete (2009) va dir que hi ha dos camps on poder centrar la convivència de l'alumnat: les relacions interpersonals i l'aprenentatge de la competència ciutadana. Aquestes relacions junt amb les competències socials i ciutadanes fan que els grups d'iguals, a més de les relacions respectuoses i de bon tracte, tinguen gran importància dins de les intervencions de cohesió grupal, ja que són l'origen de qualsevol conducta que pot modificar les relacions dins de l'aula (Harrist & Bradley, 2003).

Segons Delors (1996) "Aprendre a conèixer es pot considerar com el mitjà i la finalitat de la vida humana", conèixer el nostre voltant i les persones que hi estan presents és primordial per a saber posar-nos després en el seu lloc i empatitzar seguidament amb els companys. Per tal de conèixer el que ens envolta primer cal conèixer-nos a nosaltres mateixa. L'autoconeixement és el coneixement dels fets que tenim sobre nosaltres mateixos.

Partint de totes aquestes premisses s'ha preparat una intervenció per a un grup d'una classe amb unes necessitats específiques i unes conductes un poc conflictives per intentar millorar-les.

4. METODOLOGIA.

Donat que hem pogut observar l'alta freqüència dels conflictes i les relacions poc respectuoses, s'ha preparat un programa d'intervenció per a canviar les relacions conflictives per altres més respectuoses i per a poder arribar i complir l'objectiu principal d'aquest treball, la creació un bon clima dins d'una aula tenint unes relacions entre els companys de forma que es vegem tots com a persones iguals sense mostrar conductes violentes o disruptives, cal treballar majoritàriament de manera manipulativa i significativa amb l'alumnat, ja que el que s'intenta és crear un clima més reconfortant i "s'enriqueix el coneixement del món potenciant el creixement personal de cadascú" (E. López, 2006, p.8)

Hem creat una sèrie d'activitats per a dur en pràctica dins d'una aula per a poder complir l'objectiu. Aquestes activitats es basen a mantindre el contacte amb els companys, un contacte físic sense arribar a un contacte violent perquè del qual es tracta és de crear relacions afectives positives amb els companys i crear un clima d'acceptació de les emocions que sent cada persona.

Perquè les activitats puguin dur-se a terme de forma correcta han d'estar molt bé guiades per part de la mestra i saber que s'ha de fer en tot moment per a no marejar l'alumnat. I per descomptat, l'alumnat ha de tindre cura dels companys tota l'estona perquè resulten efectives totes les activitats.

- MOSTRA:

La classe consta de 24 xiquets i xiquetes de 6 i 7 anys, tots els nens i nenes són del poble excepte dos xiquets que són nouvinguts del Marroc i que no parlen la nostra llengua encara. A la classe hi ha 4 nens amb problemes familiars o amb famílies desestructurades reconegudes, fet que es nota directament en el caràcter o personalitat dels menors. El context familiar, en aquesta situació es nota molt en el grup - classe i en les maneres d'actuar davant dels companys.

Vàrem realitzar una petita recerca de la situació familiar de cada alumne per a saber en les condicions en les quals es trobaven i poder empatitzar amb aquests. (ANNEX 1)

- INSTRUMENTS D'AVUACIÓ:

- Sociomet

Abans de començar amb la intervenció pràctica dins d'una aula de primer de primària, primer realitzem un sociograma per a després fer els grups de treball. El procediment per al sociograma en concret és el següent: realitzar un qüestionari de forma individual a cada xiquet i xiqueta de la classe. Aquest qüestionari consta de dues preguntes ben senzilles que han de respondre amb total sinceritat.

Amb una fotografia de tota la classe junta per a poder reconèixer a tots els membres per la seua cara i el seu nom, es fan les següents preguntes i es recullen les respostes:

- "Amb qui t'agradaria seure a classe? Tria un mínim de 3 companys."
- "Amb qui no t'agradaria seure a classe? Tria un mínim de 3 companys."

Una vegada realitzat aquest qüestionari a la classe, els resultats es posen en un programa d'ordinador anomenat "Sociomet" (programa informàtic dissenyat per a l'elaboració d'anàlisis sociomètric) amb el qual es creen uns gràfics on es veuen les relacions i les preferències de cada membre de la classe segons el que ha respost en el qüestionari, a més de veure el rol de cada xiquet i xiqueta dins l'aula. (ANNEX 2)

Mitjançant els resultats proposats pel programa i amb l'ajuda de la tutora de la classe que coneix més en profunditat al seu alumnat es realitzen els grups de treball per a poder complir els objectius d'aquesta intervenció.

En un grup de treball seria important trobar a un alumne dels preferits amb algun dels rebutjats per a poder crear un millor clima dins de la classe. (ANNEX 3) Podem parlar amb aquesta forma de creació dels grups segons el que Vilches y Gil (2011) parlaven dels grups heterogenis i el treball cooperatiu dins les aules.

Al finalitzar la intervenció es tornarà a realitzar aquesta prova a l'alumnat per veure si els resultats han canviat. Per observar si els rebutjats ja no ho són tant o directament ja no ho són; i per veure si les relacions positives entre els membres de la classe han millorat i/o disminuït les relacions de rebuig.

- Observació

Abans d'assignar els grups en la classe, hi haurà un període d'observació a tres alumnes en concret per les seues conductes més disruptives o que més criden l'atenció dins del conjunt de la classe. Seguidament, amb aquesta observació s'omplirà una rúbrica amb tot el que s'ha observat perquè una vegada realitzada la intervenció dins la classe es puga observar qualsevol classe de canvi en la personalitat o en la forma d'actuar d'aquests nens i nenes. Aquesta rúbrica ens servirà com a mètode d'avaluació de l'efectivitat de la intervenció a més de la realització del Sociomet una vegada finalitzada la intervenció. (ANNEX 4)

Les rúbriques emprades són creades especialment per a aquests alumnes, ja que els ítems a observar poder canviar després de les activitats, a més són claus en les seues personalitats i en la forma d'actuar dins la classe amb els companys.

Una vegada establert els grups ja es podrà començar amb les activitats pràctiques per a aconseguir un millor clima dins la classe sense cap mena de violència i fent les relacions entre els companys més fortes i bones.

- **OBJECTIU GENERAL I ESPECÍFICS:**

L'objectiu general i més important a destacar d'aquest treball és:

- Millorar les relacions entre l'alumnat generant unions dins de la classe.

Els objectius pels quals es realitzen les activitats que es nomenen a continuació, i per tant són més específics, són:

- ❖ Treballar la cooperació, la solidaritat, la col·laboració i la igualtat.
- ❖ Crear de vincles entre iguals mitjançant la participació.
- ❖ Treballar l'empatia amb els companys.
- ❖ Crear climes de respecte integrant a l'alumnat.
- ❖ Reduir les conductes disruptives.
- ❖ Gestionar les emocions bàsiques.

- **INTERVENCIÓ:**

- **Avaluació prèvia**

Abans de començar amb les activitats, hem d'observar a l'alumnat per conèixer les seues maneres d'actuar i de reaccionar a diferents situacions. Seguidament, realitzarem un estudi sociomètric de l'aula mitjançant el programa "Sociomet", amb el qual es realitzaran els grups de treball per a tota la intervenció per potenciar el treball en grup; a continuació s'ompliran les rúbriques de l'alumnat seleccionat amb conductes rellevants, significatives i disruptives.

- **Activitats**

S'han preparat les següents activitats específiques pensades per a dur-se a terme dins de l'horari acadèmic del curs en concret, cadascuna en una hora lectiva. La majoria es realitzaran a l'hora de Tutoria, Llengua, Valors i Educació Física. Estan pensades per a realitzar-se al voltant de tres setmanes.

En (ANNEX 5) es troben unes fitxes amb totes les activitats explicades de forma més detallada.

- Activitat 1: consisteix a realitzar preguntes als companys per a conèixer-se entre ells a fons contestant-les seguidament, creant així vincles entre els iguals de la classe.
- Activitat 2: consisteix en una tècnica per a treballar la cooperació i la solidaritat amb el grup de treball, fomentant d'aquesta manera el treball en grup.
- Activitat 3: consisteix en dues tècniques que es treballen amb els grups cooperatius: "una pluja d'idees i el full giratori", d'aquesta forma podem treballar la cooperació i evitar l'exclusió entre companys mitjançant la participació en les diferents activitats.
- Activitat 4: consisteix en una manera d'arribar a l'estat de relaxació en la classe creant climes respectuosos i treballant l'empatia entre els iguals.
- Activitat 5: consisteix a realitzar paraules amb el cos i per grups, d'aquesta forma es poden crear vincles entre els companys i fomentem la col·laboració sense arribar a cap classe de competició.

- Activitat 6: consisteix a treballar la confiança i l'empatia, crear vincles d'amistat entre l'alumnat mitjançant un joc de guiar al company amb els ulls embenats per un circuit amb obstacles sense poder tocar res, sols guiar-se amb la veu del company.
- Activitat 7: consisteix a treballar la igualtat entre els companys i l'empatia mitjançant l'escolta activa en classe amb el recurs d'una assemblea d'aula.
- Activitat 8: consisteix a reflexionar sobre un conte en el qual es treballa l'empatia i la igualtat amb els iguals dins de la classe, a més de parlar de les relacions entre les persones i/o animals.

5. RESULTATS.

Al finalitzar la intervenció s' hauria d' observar un canvi per part de tota la classe i un millor clima dins d'aquesta. A continuació es deu tornar a observar els alumnes seleccionats a l'inici per a omplir la rúbrica i veure si han disminuït les conductes violentes, les faltes de respecte i si s'hi han augmentat les conductes prosocials, la qual cosa serà l'indicador de què les activitats han aconseguit millorar el clima d'aula i l'alumnat ha aconseguit crear més vincles d'unió amb els companys; encara que aquests vincles es podran observar millor als resultats del Sociomet.

Tanmateix, es tornarà a passar el Sociomet per observar si hi han augmentat les preferències i disminuït els rebutjos, a més de que les persones amb rol de rebuig siguin menys rebutjades i han canviat alguns gustos o prioritats dels membres de la classe.

Aquesta intervenció didàctica va ser pensada en un principi per a dur-la a la pràctica en una escola, però a causa de la situació que va arribar a Espanya i el decret de l'estat d'alarma i amb açò, la cancel·lació de les classes presencials no es va poder posar en pràctica en la seua totalitat.

Els únics resultats obtinguts van ser els de l'observació inicial al grup-classe amb les rúbriques dels tres alumnes amb conductes disruptives o més cridaneres, com es pot observar en la següent taula. En aquesta, es mostren les vegades que, setmanalment, van realitzar els tres alumnes seleccionats alguna conducta més cridanera.

Taula 1: Conductes negatives setmanals dels alumnes observats amb les rúbriques.

SUBJECTE	CONDUCTES DISRUPTIVES (setmanals)				
	"pega als companys"	"insulta a la classe"	"treu coses als companys"	"no mostra ajuda als demés"	"no respecta les normes generals de l'aula"
A	4	3	3	2	mínim 2 vegades al dia
B	1	2	1	4	2
C	0	1	2	3	1

Amb aquests alumnes i en aquesta setmana d'observació en concret no es va notar cap classe de conducta prosocial, però durant les altres setmanes i abans de la intervenció l'alumnat va tindre conductes més positives de l'habitual.

A més, també es va poder obtindre els resultats del Sociomet realitzat abans de la intervenció; com es mostra a continuació, els tres alumnes seleccionats cadascú té la seua "etiqueta" dins l'aula segons les respostes dels companys. Els tipus sociomètric obtinguts de l'aula segons García-Bacete (2006, 2007).

Taula 2: "Rol" de l'alumnat elegit dins de l'aula.

SUBJECTE	TIPUS SOCIOMÈTRIC
A	Rebutjat
B	Preferit i líder femenina
C	Preferit i líder masculí

Per una altra banda, també es van crear els grups de treball mitjançant els resultats del Sociomet i l'ajuda de la tutora del curs.

Per a la creació dels grups de treball es van tindre en compte un criteri important: ajuntar a l'alumnat rebutjat amb companys líders que no els havien rebutjat per a facilitar la seua integració dins de l'aula.

Al finalitzar la intervenció, en la part de l'avaluació s'hauria d'observar algun tipus de canvi en el grup de la classe; aquesta observació es realitzarà amb la mateixa graella de les mateixes conductes amb els mateixos alumnes i durant el mateix període de temps per comparar si hi ha algun canvi significatiu en comparació de la primera observació prèvia a la intervenció i aquesta segona. Els resultats esperats són que disminuïsquen les conductes disruptives i augmentaren les conductes prosocials. Aquest podria ser tant un canvi positiu com negatiu, però a causa del canvi de la docència pel confinament no es va poder dur a terme. Aquest seria el resultat del període d'observació una vegada acabada la intervenció i omplida la graella.

Però, a més, es tornaria a passar el Sociomet i s'esperaria que hi haguera canvis, és a dir, que la persona que abans era exclosa del grup ara fora acceptada i integrada més

en la classe, i que les eleccions de cadascú canviaren de manera que el rebuig disminuïra clarament i augmenten les preferències.

6. CONCLUSIONS.

Aquesta intervenció no s'ha pogut dur a terme en l'aula a causa de la situació actual, aleshores no es pot saber si s'han complert o no els objectius, tant generals com específics. Sols es pot fer un tanteig de què podria haver passat amb les activitats.

Des del nostre punt de vista totes les activitats estan relacionades directament amb els objectius tant generals com específics proposats per a la intervenció, és a dir, s'intenta crear més vincles i unions entre els companys, millorar les relacions i el clima de la classe, el treball de valors com la igualtat, la cooperació, l'empatia, etc. A part, creiem que són activitats interessants i motivadores per a l'alumnat.

A més, cal afegir que les conductes disruptives, els conflictes i les conductes agressives són molt freqüents a les escoles i pensem que no les aborden totalment de forma integral, sinó que intervenen per modificar una conducta específica i al final no s'aconsegueix canviar res, però creiem que amb aquesta intervenció es poden provocar canvis en les relacions del grup-classe i que les conductes violentes no tinguin cabuda dins del grup.

Com a millores per a posar en pràctica aquesta intervenció es pot tindre en compte, per exemple el context familiar de cadascú, ja que, segons la petita recerca que es va fer es poden observar alguns casos on la família pot suposar algun tipus de mancança o necessitat tant física com psicològica que es note en el caràcter de l'alumnat. Com a altra possible millora, es podria proposar a les famílies fer-los partícips en les activitats, per a així aconseguir que milloren les relacions entre elles afavorint un millor clima dins l'aula i un millor tracte entre família i fills; les famílies es poden donar suport entre elles perquè en el cas que hi haguera famílies amb problemes puguen ser ajudades mitjançant la creació d'una xarxa de suport dins l'escola per a aquelles famílies que ho necessiten.

Aquesta intervenció estava plantejada per a crear vincles i bones relacions entre els companys de classe, fomentant així un clima segur i acceptació entre iguals sense cap classe de violència o competició.

La creació de relacions d'amistat entre companys pot arribar a ajudar a l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge, ja que el fet d'estar sol en una aula sense cap mena de

companyes i amics pot resultar difícil als nens i nenes en les primeres etapes de l'escola.

Una vegada finalitzada tota la intervenció arribant a l'objectiu d'aquesta, es treballaria amb la identificació de les emocions més bàsiques, fomentant d'aquesta manera l'educació emocional donat que tindriem un clima d'acceptació i suport perquè els alumnes pogueren compartir fàcilment els seus sentiments .

Si la intervenció haguera eixit profitosa, resultaria gratificant tant per a mi com per a la tutora i la pròpia classe, ja que tots notarien els resultats i les diferències positives de totes les activitats.

Si la intervenció no haguera eixit com s'esperava, potser s'hauria de modificar alguna activitat, algun grup de treballs potser no era el més adequat i s'hauria de canviar; o es devia observar la conducta d'algun membre de la classe més, també pot ser que les activitats i els grups funcionaren correctament i el "problema" fora un altre al que no es pot abastar en aquest treball.

Per veure el que caldria modificar a la intervenció, segons Bronfenbrenner (1979) es devia tindre una visió global de totes les circumstàncies i fer la intervenció de manera global per a assegurar una millora per a tot el context sense assenyalar a ningú com a culpable. La cohesió, definida a la part teòrica, dins les escoles és una necessitat perquè tota persona precisa de formar part d'un grup sense sentir-se exclòs per cap company.

7. BIBLIOGRAFÍA O WEBGRAFÍA

- F.J. García Bacete, I. Jiménez Lagares, M^a.V. Muñoz Tinoco, M^a.I. Monjas Casares, I. Sureda García, P. Ferrà Coll, L.J. Martín Antón, G. Marande Perrín, M^a.L. Sanchiz Ruíz (2013). Aulas como contextos de aceptación y apoyo para integrar a los alumnos rechazados. *Apuntes de Psicología*, Vol. 31, número 2, págs. 145-154.

Recuperado de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1031421>

- Gómez Ocaña, Concepción; Matamala Salcedo, Rosa & Alcocel Cardona, Teresa (2002). La convivencia escolar como factor de calidad. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 5(1). Recuperado de <http://www.apuntesdepsicologia.es/index.php/revista/article/view/317/291>

- Jiménez Seco. M. (2011). El poder en las aulas. *Crítica: El poder y sus máscaras*. N°. 971, págs. 76- 79. Madrid. Ed: Mensajero Jesuitas. Recuperado de:
http://www.revista-critica.com/administrator/components/com_avzrevistas/pdfs/fde8b4bcae962d719668221889625a49-971-El-poder-y-sus-m--scaras---ene.feb.%202011.pdf

- López Troconis. E. (2006). *Aprendizaje significativo y estrategias del docente como gerente del aula*. (Trabajo especial de grado). Universidad Rafael Urdaneta, Venezuela.

Recuperado de https://www.academia.edu/24316749/Aprendizaje_Significativo

- González Devis. D (2015). La educación emocional y la interioridad en un aula inclusiva. *Quaderns Digitals*, 81, págs. 24-38. Recuperado de

http://www.quadernsdigitals.net/index.php?accionMenu=hemeroteca.VisualizaArticuloIU.visualiza&articulo_id=11420

- M. Hogg (1983). Cohesión de grupo. *Estructuras y procesos de grupo*. Madrid. Recuperado de <https://tuvntana.files.wordpress.com/2015/04/cohesic3b3n-de-grupo.pdf>
- Ausubel.D; Hanesian.H; Novak.J.(1983). *Psicología educativa: un punto de vista cognitivo*. México: Trillas.
- J.M.Torres Estela & C.A.Piscoya Ramírez (2014). Inteligencia emocional y desarrollo de las primeras habilidades sociales en sexto grado. *UCV-HACER:Revista de Investigación y Cultura*. Vol. 3, nº.2. Recuperado de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5472513>
- W. Soto Urrea (2010). La concepción pedagógica en Rousseau y Goethe. *Itinerario educativo: revista de la facultad de Educación*. Vol 24, nº.55.págs. 145-158. Recuperado de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3438638>

8. ANNEXOS.

ANNEX 1:

CARACTERÍSTIQUES FAMILIARS

A: pares separats amb mala relació. Va haver problemes amb la custòdia del xiquet. No té germans. Sa mare viu amb la mare d'un altre xiquet de la classe. Té mala relació amb el xiquet que viu amb ell per culpa de les seues respectives mares. Té ~~TDAH~~ CONDUCTA DISRUPTIVA.

B: situació familiar normal. Filla única. LIDER POSSIBLE

C: situació familiar normal. Té una germana major a l'escola.

D: pares separats amb mala relació. Estan intervenint els advocats per a llevar-li la custòdia al pare. No té germans. Sa mare viu amb la mare d'un altre xiquet de la classe per problemes econòmics. Té mala relació amb el xiquet que viu amb ell per culpa de les seues respectives mares.

E: família aparentment normal, té germanes a l'escola. És un poc tímida.

F: pares separats però amb bona relació entre ells. Té un germà major a l'escola. Tenen un poc de problemes econòmics. No li veu utilitat el anar a l'escola ni llegir ni els números.

G: família estrangera del Marroc. No entenen el valencià. No té germans a l'escola.

H: família romaní. Té una germana que ha estat a l'escola, és la que es fa més càrrec del xiquet. La mare es pensa que el seu fill fa les coses com els millors de la classe, però no és exina. No accepta que al seu fill li costa treballar i arrancar a fer feina.

I: Família monoparental. El seu pare te ordre d'allunyament cap a la filla i la mare. No te cap germà a l'escola, però te un major. Aquest ha tingut un fill, cosa que li fa tindre un poc de gelosia cap a ell i en situacions vol ser el centre d'atenció.

J: situació familiar normal. Té un germà xicotet que encara no va a l'escola. Té problemes d'atenció i de logopèdia.

K: situació familiar normal i treballadora. Té una germana major que va a l'escola. Té un ull vago.

L: família marroquí però molt moderna. del pare no es sap res. La mare es passa tot el dia treballant i/o fent altres coses i no te molt de compte de la filla. Els dos germans grans són els que es fan càrrec d'ella. Els dos han anat a l'escola. Té comportament de adolescent.

M: el pare es va desentendre del xiquet, la mare esta en un altre home casada i el xiquet es pensava que era fill biològic de la parella actual de la mare. A inici de curs li van dir la veritat al xiquet. Té un germà xicotet que no va a l'escola i es fill de la parella actual de la mare.

N: situació familiar normal. No té germans.

O: situació familiar normal. Té una germana xicoteta que va a l'escola.

P: situació familiar normal. Té un germà a l'escola major. Un tant conflictiu.

Q: situació familiar normal. Té un germà major a l'escola. És molt tímid i difícil de entendre'l, és molt inexpressiu.

R: situació familiar normal. Té un germà gran que ha anat a l'escola. Té TDAH i problemes de logopèdia. És molt mogut i molesta però el volen molt en la classe. LIDER POSSIBLE

S: família romaní. Té un germà xicotet que no va a l'escola. Viu a casa dels avis.

T: família marroquí. Es mou molt amb la comunitat marroquí de l'escola (amb les mares fora de l'horari escolar)

U: situació familiar aparentment normal. Fill únic.

V: situació familiar normal. Té una germana major a l'escola. Sa mare és la tutora de segon a l'escola.

W: situació familiar aparentment normal. Té dos germans grans, fills de la mare però no del seu pare. Els germans no han anat a aquesta escola. El germà gran ja no viu a casa amb tota la família.

X: nouvinguda a l'escola des de fa 2 setmanes, filla de pares marroquins. No ha anat mai a l'escola i no entén ni el valencià ni el castellà. Té un germà major però no es sap res d'ell. El pare es l'únic que parla un poc de castellà.

ANNEX 2:

MATRIZ DE DATOS Y VALORES																																	
		Código imagen				Código letras				Signos (+)				Signos (-)				Información				Cálculos											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	NPE	NNE	RP	RN	OS	IP	IN	
1-	B				4					-5	2				-4		-3			5	-2		3			4	4	3	1	0			
2-	K	-3		4					3						-5			2			-2	-4		5		4	4	3	1	1			
3-	C		5			2		4				-5			-3	-2		3								4	4	4	0	3			
4-	O		2			1	-1			4				-4	-2		5			-5		-3			3	5	5	0	1	0			
5-	V	2		5					-5	1				-4										4	-2	5	5	0	0	2			
6-	M		5	4					3	-5			-3		-4			2								4	3	3	0	0			
7-	T	-1	-5	3					2				4	-2	-3	-4					5					4	5	1	0	1			
8-	U	-3	3	5			4			-5				3	-1		-3			2	-4					5	5	5	2	1			
9-	E	-1			3					-3		1						4	-5	-4						5	5	0	4	1			
10-	I	4							-4						-5	-3					3					3	3	3	1	0			
11-	L	4		2	3				-5	-2	1				-4					-1	5	-3	-1	1	-1	6	7	1	1	1			
12-	S			2	4				5						-2	-5	-4			-3				3		4	4	1	0	1			
13-	W				-2				4	-5				5		-3				-4	2	3				4	4	1	2	1			
14-	G		-5	2					5		-4				-2		4	3			-3					4	4	0	3	2			
15-	D	3	5		4	2					-5	-3														4	4	0	1	1			
16-	Q					4				-4	-5						-3						5		3	3	3	1	0	2			
17-	R		4	5			3	-3	2	-5			-4			-2										4	4	4	1	0			
18-	A	3	2	4					5	-4						-2	-5									4	4	0	3	1			
19-	P	5			2						4	1			-4	-3	-2		1		-5			3		6	4	3	0	0			
20-	F		4	3			5				-5	-4														3	3	0	0	2			
21-	H					4						-5	-2		3		2	5		-4	-1			-3		4	5	1	1	0			
22-	J	4	-2		5	4			3	-4		1					2				5					5	3	2	2	1			
23-	N	4		5		3					-5						2		-3							4	3	0	0	1			
24-	X																									0	0	0	0	0			
→ NPR		8	8	12	7	4	5	3	8	0	6	1	2	4	0	3	4	4	1	4	2	2	6	2	2	98	95	36	24	22			
NPRv		29	30	44	25	13	15	13	24	0	13	1	9	9	0	8	17	9	1	15	8	8	18	8	8	325							
→ NNR		4	3	0	1	0	0	5	3	12	4	3	1	5	13	9	3	1	8	1	8	3	5	2	0	95							
NNRv		8	13	0	2	0	0	17	12	95	16	11	3	14	40	28	8	5	33	1	27	7	13	3	0	319							
PP																																	
PPA																																	
PN																																	
PNA																																	
FP (todas)																																	

npe
nominaciones
positivas
emitidas
(filas)

TIPOS SOC. SEGÚN GARCÍA-BACETE (2006, 2007)

PREFERIDOS *(recibidos)*
 3- C (12, 0) *recibidos*
 1- B (8, 4)
 2- K (8, 3)
 8- U (8, 3)

RECHAZADOS
 14- G (0, 13)
 9- I (0, 12)
 15- D (3, 9)
 18- A (1, 9)
 20- F (2, 8)

IGNORADOS
 11- L (1, 3)

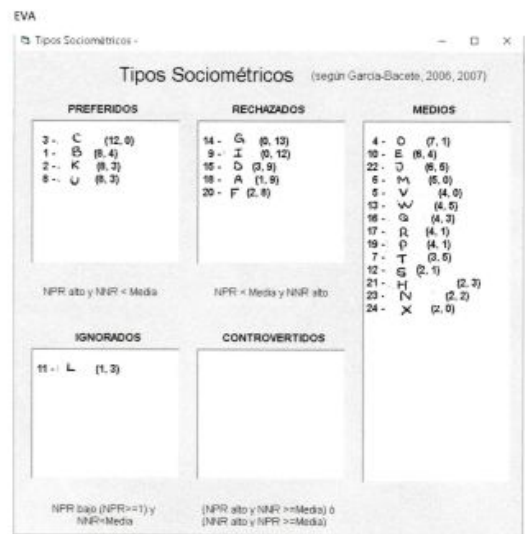
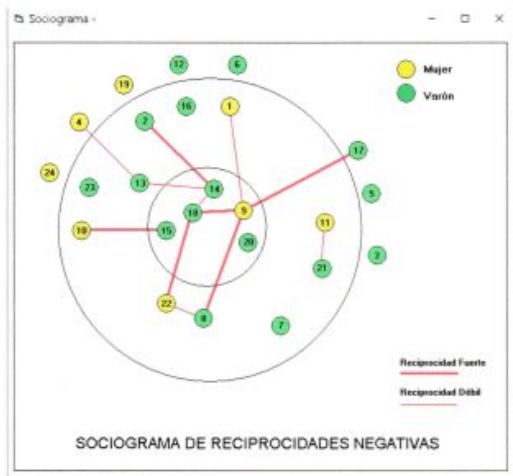
CONTROVERTIDOS

MEDIOS
 4- O (7, 1)
 10- E (6, 4)
 22- J (6, 5)
 6- M (5, 0)
 5- V (4, 0)
 13- W (4, 5)
 16- Q (4, 3)
 17- R (4, 1)
 19- P (4, 1)
 7- T (3, 5)
 12- S (2, 1)
 21- H (2, 3)
 23- N (2, 2)
 24- X (2, 0)

** 2 xics i 2 xiques amb els rechazados*

Iraida, Ramon, Samy, Mateo

ANNEX 3:

*Hi han dos propostes per si poguera fallar una de les dos, a més están consensuades amb la tutora ambdues.

GRUPS DE TREBALL

- 3 GRUPS DE CINC I DOS DE QUATRE.
- CADA ALUMNE TÉ ASSIGNAT UNA LLETRA.

OPCIÓ 1:

GRUP 1: (5)
L - P - W - U - S.

GRUP 2: (4)
X - I - V - H.

GRUP 3: (5)
D - K - J - T - B.

GRUP 4: (5)
A - C - M - R - E.

GRUP 5: (4)
Q - G - O - N - F.

OPCIÓ 2:

GRUP 1: (5)
B - W - J - D - V.

GRUP 2: (5)
K - A - L - N - R.

GRUP 3: (4)
C - I - S - T.

GRUP 4: (5)
U - Q - F - G - H.

GRUP 5:
E - X - P - M - O.

ANNEX 4:

SUBJECTE A

	1: NO, MAI	2: ESPORÀDICAMENT, POC FREQUENT	3: DE VEGADES, FREQUENTMENT	4: GENERALMENT, USUALMENT	5: SÍ, SEMPRE
Ofereix ajuda als companys.		X			
Respecta el torn de paraula dels companys.		X			
Fa cas a les indicacions de la mestra.		Segons si la situació li convé, sol fer cas o no. 2'5			
Diu paraules incorrectes al mig de la classe.			X		
Arriba al contacte físic amb altres companys.			X		
Respecta les normes de l'aula.		Segons si la situació li convé, sol fer cas o no. 2'5			
Tira o llença objectes per l'aula.		X			
Molesta als companys mentre aquestos treballen.			X		

SUBJECTE B

	1: NO, MAI	2: ESPORÀDICAMENT, POC FREQUENT	3: DE VEGADES, FREQUENTMENT	4: GENERALMENT, USUALMENT	5: SÍ, SEMPRE
Ofereix ajuda als companys.			X		
Respecta el torn de paraula dels companys.			X si no li respecten el seu torn, ella tampoc respecta el torn els demás companys.		
Fa cas a les indicacions de la mestra.				X	
Diu paraules incorrectes al mig de la classe.	X				
Arriba al contacte físic amb altres companys.	X				
Respecta les normes de l'aula.				X	
Tira o llença objectes per l'aula.	X				
Molesta als companys mentre aquestos treballen.		X			

SUBJECTE C

	1: NO, MAI	2: ESPORÀDICAMENT, POC FREQUENT	3: DE VEGADES, FREQUENTMENT	4: GENERALMENT, USUALMENT	5: SÍ, SEMPRE
Ofereix ajuda als companys.			X		
Respecta el torn de paraula dels companys.				X quan li toca parlar i el molesten sol enfadar-se però ell no molesta als demés.	
Fa cas a les indicacions de la mestra.					X
Diu paraules incorrectes al mig de la classe.	X				
Arriba al contacte físic amb altres companys.	X				
Respecta les normes de l'aula.				X	
Tira o llença objectes per l'aula.		X			
Molesta als companys mentre aquestos treballen.			X quan el molesten a ell, molesta als demés.		

ANNEX 5:

PRIMERA ACTIVITAT: "Coneixem a fons al grup"	
Temporalitat	Una sessió de Tutoria
Objectius	<ul style="list-style-type: none">- Crear un millor clima de classe.- Conèixer millors als companys del grup.- Generar confiança entre l'alumnat.- Fomentar les relacions interpersonals dins l'aula.
Desenvolupament	<p>En aquesta activitat el que es fa, primerament la mestra escriurà 5 preguntes en la pissarra, per grups, deuran contestar u per u totes les preguntes per a conèixer-se millor entre ells. Quan finalitze el temps de preguntes, la mestra anirà grup per grup fent preguntes per veure si l'informació que els han contestat els companys l'han retés o no.</p> <p>Les preguntes per a contestar entre l'alumnat del grup seran:</p> <ul style="list-style-type: none">• Quin color és el seu preferit?• Quin dia és el seu aniversari?• Quin menjar és el seu preferit?• Quina és la seua pel·lícula preferida?• Quin és el seu joc preferit? <p>Les preguntes que realitzarà la mestra dins de cada grup seran:</p> <ul style="list-style-type: none">• Quin és el color preferit de ...?• Quin dia és l'aniversari de ...?• Quin menjar és el favorit de ...?• Quina és la pel·lícula favorita de ...?

	<ul style="list-style-type: none"> • Quin és el joc preferit de ...? <p>Aquesta activitat es pot fer després amb tota la classe conjunta per a conèixer-se a fons tots els xiquets i xiquetes entre ells.</p>
--	--

SEGONA ACTIVITAT: “Llapis cooperatiu”	
Temporalitat	Primerament, una sessió de Tutoria. Però es pot realitzar les voltes que es creguen oportunes.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Crear un millor clima de classe. - Realitzar activitats per a treballar la cooperació. - Observar les característiques de les personalitats de cada alumne.
Desenvolupament	<p>En els grups establerts deuran de dibuixar una figura que se'ls dirà a la classe amb sols un retolador nudades a ell diverses cordes, una per cada membre del grup. Cada persona agafarà l'extrem de la corda i mitjançant la comunicació i la cooperació deuran de realitzar el dibuix el millor possible.</p> <p>Aquesta activitat es pot tornar a repetir les vegades que siguin apropiades, ja que al principi pot resultar un poc complicada amb nens i nenes de tan curta edat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Si amb un llapis o retolador resulta complicat es pot optar a realitzar l'activitat amb un clarió en la pissarra i en vertical realitzar el dibuix, així és més senzill.

TERCERA ACTIVITAT: "Pluja d'idees i full giratori"

Temporalitat	Primera sessió del projecte nou de Ciències Socials.
Objectius	<ul style="list-style-type: none">- Crear un millor clima de classe.- Respectar l'opinió i torn de paraula dels membres del grup.- Treballar l'escolta oberta.
Desenvolupament	<p>Amb el inici del nou projecte d'aquesta àrea es posaran en pràctica les tècniques de grups cooperatius: la pluja d'idees i el full giratori ambdues en la mateixa sessió.</p> <p>Primerament, es donarà el tema principal del projecte que es treballarà en l'assignatura, i cadascú en el seu corresponent grup haurà de dir tot el que sap relacionat amb el tema, seguidament aniran anotant les seues idees tots els membres del grup en un full de un en un per a que les idees inicials del projecte no s'obliden i queden reflectides.</p> <p>Tots els membres del grup hauran de respectar el torn de paraula de cadascú i les seues opinions sobre tots els temes que es tracten, a més de respectar el torn d'escriptura en el full giratori.</p>

QUARTA ACTIVITAT: "Activitat de relaxació"

Temporalitat	Totes les vesprades abans de començar les classes, la duració aproximada de l'activitat: 10-15 minuts.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Crear un millor clima de classe. - Arribar a un punt de relaxació després d'activitats intenses. - Aproximar i afavorir les relacions entre companys.
Desenvolupament	<p>Aquesta activitat no requereix d'una sessió sencera d'una classe, sols 10 minuts de la primera classe de vesprada.</p> <p>Una sèrie de directius marcades per la mestra per a arribar a un estat de relaxació.</p> <p>Primerament, quan indique la mestra es realitzaran petits glops d'aigua, després una sèrie de respiracions marcades també per la mestra amb els ulls tancats, seguidament amb el cap estàtic deuran moure sols els ulls cap a la direcció que es diga ("mirem cap al sostre, mirem a la dreta, mirem a l'esquerra,..."), la següent directriu serà la realització d'un petit massatge mutu al company de grup de treball de davant o del costat per l'esquena i el cap sense força, i per a finalitzar s'escoltarà música relaxant durant 1 minut amb els ulls tancats amb una posició corporal còmoda.</p>

QUINTA ACTIVITAT: "Alpha body"	
Temporalitat	Una sessió de Llengua Valenciana i una de Llengua Castellana.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Crear un clima millor de classe. - Treballar l'expressió corporal.

	<ul style="list-style-type: none"> - Explorar més en les relacions personals de grup. - Crear rols de treball. - Repassar l'escriptura.
Desenvolupament	<p>Aquesta dinàmica es realitzarà en una sessió mitjançant els grups de treball, ells deuran d' escriure una paraula en terra amb el cos de totes les persones el grup i els altres grups hauran d'esbrinar el que escriuen.</p> <p>Es farà lletra a lletra per a que puguem participar tots els membres del grup. En cada lletra serà un membre del grup l'encarregat de coordinar als companys per a realitzar la lletra, per a que tots tinguem "el poder" de organitzar i coordinar alguna tasca important.</p> <p>La mestra sols dirà la paraula sencera, l'alumnat serà el que haurà de saber les lletres que formen la paraula.</p> <p>Al finalitzar la paraula la mestra farà una foto per que puguem veure el resultat de l'activitat. Així per a que resulte la paraula més homogènia i pugui ser més fàcil de reconèixer, cada grup anirà vestit completament d'un color marcat per la mestra (negre, blanc, blau fosc,...)</p> <p>Al final , la classe al complet pot formar una paraula més llarga o una frase per a treballar tots junts.</p>

SEXTA ACTIVITAT: "Jo guie, jo confie"	
Temporalitat	Una sessió de Tutoria o d'Educació Física.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Crear un clima millor de classe. - Treballar amb diferents rols. - Reforçar l' ubicació dins de l'espai. - Treballar la confiança i l'empatia.

Desenvolupament	<p>Aquesta activitat la realitzarem al pati ja que es necessita un espai ampli i en una sessió de classe sencera.</p> <p>Dins de cada grup de treball dividirem a l'alumnat per parelles, una persona deurà guiar al company amb els ulls embenats per un recorregut però sense poder tocar-lo, sols podrà parlar amb el company per a rebre indicacions de com arribar al final del recorregut sense caure ni topar-se amb els objectes que es trobaran al voltant.</p> <p>Com a variant tot el grup de treball s'uneix en filera l'u davant de l'altre i amb els ulls tancats deuran complir tot el recorregut sense parlar, sols donant com a indicacions cops als muscles segons siga cap a l'esquerra o cap a la dreta.</p>
------------------------	--

SÈPTIMA ACTIVITAT: "Assemblea del cap de setmana"	
Temporalitat	Tots els dilluns a primera hora del matí.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Respectar els torns de paraula dels companys i les seues opinions. - Treballar l'escolta activa. - Treballar l'empatia. - Crear un millor clima de classe.
Desenvolupament	Abans de començar les classes, l'alumnat de tota la classe s'asseurà separat de la taula per a escoltar millor als companys i contarà el que ha fet el cap de setmana i com s'ha sentit de manera individual, la

	<p>resta de classe escoltarà i al final de l' intervenció d'un company podrà preguntar qualsevol cosa.</p> <p>La intenció és que participen tots o la gran majoria de la classe (es pot fer de manera que cada dilluns parlen cinc alumnes i al següent cinc diferents i així successivament) escoltant als companys, arribant a posar- se en el lloc dels demés.</p>
--	---

OCTAVA ACTIVITAT: "Conte amb reflexió"	
Temporalitat	Una sessió de la matèria de Llengua Valenciana.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Crear un millor clima de classe. - Reforçar l'escolta activa. - Treballar la reflexió individual i grupal. - Reforçar la lectura i la comprensió oral i escrita.
Desenvolupament	<p>En aquesta activitat es col·locaran per grups o tota la classe junta i escoltaran la petita història, després contestaran a les preguntes de la mestra, intentant posant-se en la situació dels personatges del conte.</p> <p>Una vegada comentades i contestades les preguntes que es proposen, amb els grups de treball podran parlar de situacions reals que l' hagen viscut semblants a la del conte i com han reaccionat davant d'aquestes.</p>
<p>CONTE AMB LES PREGUNTES:</p> <p style="text-align: center;">EL LLEÓ I EL RATOLÍ</p>	

“Dormia tranquil·lament un lleó, quan un ratolí va començar a juguinejar damunt del seu cos. Va despertar el lleó i ràpidament va atrapar al ratolí; i a punt de ser devorat, li va demanar el ratolí que li perdonara, prometent-li que l'ajudaria arribat el moment oportú. El lleó va tirar a riure i el va deixar marxar. Pocs dies després uns caçadors van capturar al rei de la selva i li van lligar amb una corda a un frondós arbre. Va passar per ací el ratolí, qui en sentir els laments del lleó, va córrer al lloc i va trencar la corda amb les seues dents , deixant-lo lliure.

- Dies arrere -li va dir-, et vas burlar de mi pensant que res podria fer per tu en agraïment. Ara és bo que sàpies que els xicotets ratolins som agraïts i compliments.”

- Com es va sentir al principi el ratolí? I el lleó?

- Com es va sentir el ratolí quan el lleó es va burlar?

- El lleó se sentiria bé quan va veure que el ratolí el va ajudar a eixir?

- Com us sentiríeu si us passa això o situació similar?

- Ajudaries si algú té algun problema?